

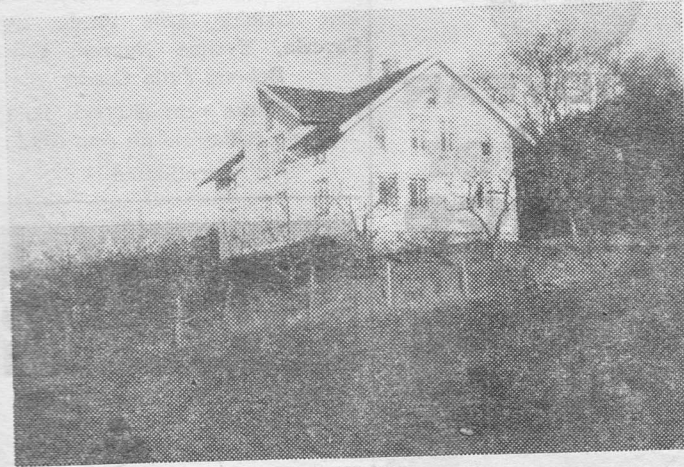

Bohuslän

Ur Kåröds historia

I.

Av Henry Emanuelsson.

KÅRÖD

Av gårdarna i Myckleby socken var det redan under medeltiden en som var förmer än de övriga — det var gården Kåröd. Första gången den framträder som större egendom är i ett pergamentsbrev från år 1510, då gårdens ägare, Erik Bamse, får kungligt skyddsbrev på denna gård, som redan då hade nio underlydande gårdar, varav Hogen i Myckleby var en. Sonen Simon Eriksson övertog sedan alla dessa gårdar, han synes ha avlidit före 1568, då Simons son Olof Simonsson stod för Kåröd. Hans tid som gårdsägare synes ha varit kort, ty redan 1573 stod hans son Erik Olsson för gården. Den senare tycks ha levat in på 1600-talet och år 1609 hade sonen Sven Eriksson Kåröd. Det var denne som 1633 sålde större delen av Kåröd till överste Daniel Knudssøn Bildt på Morlanda. Bildt löste ut alla delägare i Kåröd och underlydande gårdar och gjorde Kåröd till ett mäktigt säteri, som redan 1646 omtalas ha 20 underlydande gårdar. I Myckleby var intill 1648 även gårdarna Hogen 2 Lunna och Åker 2 under Kåröd. Före slutet av 1600-talet var 11 gårdar i Myckleby lagda under Kåröd.

Det må framhållas, att den förutvarande släkten på Kåröd som vederlag av Daniel Bildt fick en gårdsdel i Grössbyn i Ucklums socken, och största delen av släkten kom att bosätta sig där. Många Orustbor räknar sig dock som avkomlingar till den forna Kåröds-släkten genom förgreningar som skedde före avflyttningen från Orust år 1633.

Morlanda förblev dock alltid huvudsäte för Bildtska ätten och även för dem som bodde på Kåröd blev Morlanda kyrka viloplatsen efter avslutad jordevandring. Först sedan den Bildtska graven i Morlanda var fullagd kom medlemmar av ätten Bildt från Kåröd att begravas i Myckleby kyrka. Daniel Bildt var gift med Dorotea Bjelke, född 1612 i Trondheim, dotter till Norges rikets kansler och oerhört mäktig jorddrott. Men föga blev hon hedrad efter döden, hennes stoft kom att föras från plats till plats, varom bevarade handlingar berättar:

Den 9 okt. 1754 omtalas det att hennes kista sedan några veckors tid stått uti Morlanda kyrkas vapenhus och att det ej fanns plats för den i Bildtska graven inne i Morlanda kyrka. När hon avlidit i Uddevalla år 1674 hade hon först begravs där och kistan hade sedan överförts till ett gravkor i Hjærtums kyrka, men omkring 1750 hade kistan tagits ut från detta gravkor. En tid hade kistan stått på Helle gård i Fräkne och i juli 1754 kommit till Morlanda. Stoffet, som var ganska välbevarat, vilade då svept i sammet i en emblemprydd kopparkista. Då den Bildtska graven i Morlanda kyrka var fullagd fick Dorotea Bjelke sitt slutliga vilorum någonstans på Morlanda kyrkogård.

År 1654 är det process mellan länsman Hans Rasmusson i Henån, den siste delägaren i Kåröd genom sin moder och Dorotea Bjelke, då han gör anspråk på att Kåröd var

till hälften kronogård och ej skattegård. Dokumentet om processen förvaras idag på Morlanda säteri och är den bevarade handling som bäst redogör för detta säteris äldsta historia. Det kunde ej bevisas att kronan ägde någon del av säteriet utan såväl 1510 som 1532 och 1586 hade de danska kungarna givit denna gårds ägare skydds rättigheter. Då omtalas också att Kåröd innan det kom i Bildtarnas ägo var en gård med endast 16 tunnors utsäde men hade nu något förbättrats. Hans Rasmusson hade för sin del i Kåröd fått nio öresbol i Henån av Daniel Bildt. Han bosatte sig där till sin död, gården bortpantades 1657 till Jacob Nöring och 1698 avstod Hans Rasmussons barnbarn, bosatta i Lane härad, från sina anspråk på Henån och kyrkoherde Hans Nöring fick fasta på gården.

Daniel Bildts och Dorotea Bjelkes son Jens blev 1674 herre till Kåröd. Han var gift med fältherren Rutger von Aschebergs dotter Anna Elisabeth. Efter hans

bortgång gifte hon om sig med landshövding B. Schönleben och bosatte sig i Göteborg. Jens Bildts och Anna Elisabeths dotter Margareta Bildt gifte sig med kapten Mauritz Lille, men under deras tid råkade Kåröd i mycket starkt förfall, det var ekonomiska svårigheter och redan 1706 bortpantades flera underlydande gårdar till bönderna, bl. a. Övre Myckleby samt de två Allmaggårdarna. Mauritz Lille, som deltog i slaget vid Poltava, dog 1710 som krigsfånge i Sibirien och Kåröd med underlydande gårdar bortpantades till rika handelsmän i Göteborg. Kort därpå — år 1715 — köpte överste Daniel Bildt (en sonson till förut nämnde Daniel Bildt) Kåröd och fick 1717 fasta på denna. Han återlöste de bortpantade underlydande gårdarna och en ny storhetstid för Kåröd började, men denna blev inte långvarig. Daniel Bildt, född 1671, avled år 1723 och efterträddes av sonen fänrik Carl Bildt, född 1704. Denne dog 1759 men överlevdes av maken Charlotta Weinhults, som var född 1710 och som avled 1769. De begravdes båda inne i Myckleby kyrka.

Det var efter deras död som släkten Simmingsköld 1770 köpte Kåröd, nästa ägare blev 1777 släkten Hård af Segerstad, som 1783 lämnade Kåröd till vanliga bönder. Därmed hade sålunda Kåröd spelat ut sin roll som sätesgård, och den blev nu en vanlig gård i socknen. År 1758 var gårdens utsäde 23 tunnor — av dessa var 1 tunna vete, 2 tunnor råg samt 20 tunnor korn.

Bohusläniana

Ur Kåröds historia

I I.

Av Henry Emanuelsson.

Säteribyggnaden stod nära det hus som Magnus Olsson nu bebod. Det omtalas år 1758 består av två våningar, två flygelbyggnader samt huvudbyggnaden var då 32 alnar lång, 14 alnar bred samt bestod av, en stor sal, ett kök, nio rum samt sju kammare.

År 1645 brukas gården av bonden Anders Simonsson med hjälp av fyra tjänare.

En tid på 1690-talet bodde befallningsman Johan Seth i Kåröd.

År 1783 såldes gården av Hård af Segerstad till bönderna, Olof Hansson från Kärreberg, Olof Torbjörnsson från Rörvik samt Bernt Toresson från Långelanda socken.

År 1790 ägdes gården av följande bönder:

1/2 av Olof Hansson i Kärreberg Stala socken född 1723 i Kebene på Tjörn, var gift med Eva Nöh-ring, född 1733, dotter till kyrkoherde Pehr Nöh-ring i Myckleby. Några år senare flyttar de hit och båda lever ännu 1806 härstädes, gården övertages sedan av deras son Anders Olsson, f. 1757, d. 1830. Hans son Johannes avled före fa-dern varför sedan gården övergick med 1/4 till sonsonen Olof Johan Johansson, född 1822, flyttar sedan

till Hassleröd i Forshälla socken och blev stamfar för släkten Kol-lén. Han säljer omkring 1880 går-den till Magnus Olsson, f. 1842, i Bräcke Myckleby socken, i dag äger hans sonson som också heter Magnus Olsson, f. 1918, denna gård och på denna är tomten efter den gamla säteribyggnaden.

5/16 Nils Rasmussen, född 1753 i N Dahle, Stala socken, g. m. Inger Olsdotter, född 1765 i Rörvik, Stala socken, dotter till Olof Torbjörnsson i Rörvik som ursprungligen köpte denna gårdsdel.

3/8 Bernt Toresson född 1750, g. m. Börta Larsdotter f. 1742.

År 1850 ägdes Kåröd av följande: 1/4 Olof Johan Johansson, f. 1822, nyss omtalad.

3/16 av Johannes Berntsson, f. 1778.

5/32 av Olof Nilsson, f. 1794.

13/32 Bernt Nilsson.

Allmags såväl Sör- som Nordgård hörde redan under medeltiden till Morlanda och ända till 1635 de enda i Myckleby socken som tillhörde Morlanda säteri.

En bit in på 1700-talet kom Bildtarna för första gången att bli va bosatta härstädes det var Daniel Bildt, en broder till Carl Bildt i Kåröd som slog sig ner i Allmags nordgård och ägde Allmags nordgård och Sörgården.

På Allmags nordgård dog också 1799 den siste jordägande Bildten i Myckleby socken, Adolf Bildt, f. 1747, son till Carl Bildt i Kåröd.

Under tiden 1769—1800 förlorar Bildtarna alla sina jordområden i Myckleby socken.

Sedan de 1777 lämnade Kåröd kom Carl Gustaf Bildt att bo och äga hemmanet övre Myckleby (också en son till Carl Bildt) — Carl Gustaf Bildt var född 1741 samt avled 1808.

En annan Carl Bildts i Kåröd son var Gustaf Fredrik Bildt, f. 1744. Ännu 1778 ägde han 1/2 hemman Berg Myckleby socken men säljer snart gården och bosätter sig i Klädesholmen där han avled 1787.

Ännu i slutet av 1700-talet bodde många Bildtar i Myckleby socken och hade ett stort inflytande på livet i denna socken och ännu i dag på Allmags nordgård står det år 1648 uppförda huset, där den mäktige Daniel Bildt i mitten av 1700-talet residerade.

På Allmagsgårdarna kommo från början av 1800-talet fram till 1860-talet medlemmar av välbekanta släkter att äga gårdsdelar och där slå sig ner. Det var släkterna Åkerström, en inhemsk släkt från gården Åker i Myckleby socken, vidare medlemmar ur släkten Bagge dels födda i Öberg Myckleby socken samt dels i Uddevalla.

Prostinnan Dorethea Ödman f. Svahn ägde 1/2 hemman fast hon aldrig bodde här, född 1774 avled hon 1823 i Kyrkebyn, Torps socken.

En medlem av släkten Apelberg ägde gårdsdel här vid denna tiden. Denna släkt hade uppkommit genom att en bondeson från Kärr i Myckleby socken blivit tjänsteman samt antagit detta efternamn omkr. 1720.

Medlemmar av den välbekanta militärsläkten Stjernman från Ljungssocken ägde stora jordområden här från 1853.

Medlemmar av den välbekanta

bohusländska släkten Rhodin från Lysegården i Romelanda hade genom gifte med Åkerströmska släkten kommit hit; släkten Nordenberg bodde också här fram in på 1830-talet.

I slutet av 1860-talet övergick gårdarna härstädes i så att säga vanliga bondesläkters ägo, en ny epok tog sin början. Det må också tilläggas att platsen Stillingsön som omtalas redan 1675 som torptälle u Kåröd kom i mitten av 1800-talet att utveckla sig till en betydande kulturell plats i bygden och här startades år 1864 den första handelsrörelsen i socknen av bondesonen från Kåröd Hans Bertnsson född 1840.

I Allmag kom andra butiken i socknen att startas år 1868 av en annan bondeson från Kåröd, Olof Kollén.

År 1850 ägdes Allmags nordgård av Bernhard Emanuel Rhodin, född 1824, ägde hela hemmanet samt säljer det 1853 för 34.000 riksdaler till fanjunkare J. M. Stjernman.

År 1850 ägdes Allmags sörgård dels med 1/2 hemman av Olof Johan Johansson i Kåröd, samt 1/2 av O. B. Åkerström född 1794, denne avled år 1860.

HENRY EMANUELSSON